

AKTUELL KOMMENTAR

Filialer av utenlandske banker og kredittilbud

NR. 3 | 2017

LARS-TORE TURTVEIT

NORGES BANK

Aktuell kommentar inneholder utredninger og dokumentasjon skrevet av Norges Banks ansatte og andre forfattere tilknyttet Norges Bank. Synspunkter og konklusjoner i arbeidene er ikke nødvendigvis representative for Norges Bank

NORGES BANK
AKTUELL KOMMENTAR
NR 3 | 2017

Filialer av utenlandske banker
og kredittilbud

© 2017 Norges Bank

Det kan siteres fra eller henvises til dette arbeid, gitt at forfatter og Norges Bank oppgis som kilde.

ISSN 1504-2596 (online)

Filialer av utenlandske banker og kredittilbud

Lars-Tore Turtveit¹

NORGES BANK
AKTUELL KOMMENTAR
NR 3 | 2017

Filialer av utenlandske banker og kredittilbud

Filialer av utenlandske banker (filialer) har hatt mer volatil utlånsvekst enn norske banker de siste 10 årene. Filialer har ikke selvstendig kapitaldekning, men bankkonsernet må oppfylle kapitalkrav i hjemlandet. Noe av den volatile utlånsveksten kan forstås ut fra fleksibel allokering av kapital innad i konsernet. Ved kriser som er isolert til Norge, kan filialene bidra positivt til å opprettholde samlet kredittilbud i Norge, mens de ved internasjonale kriser kan bidra negativt. Norske banker har høye kapitalkrav av hensyn til finansiell stabilitet. De skal være robuste og kunne tåle store utlånstap, samtidig som de skal ha utlånskapasitet i nedgangsperioder. Filialer med lavere kapitalkrav i hjemlandet har isolert sett en regulatorisk konkurransefordel, men også svakere tapståevne. Det kan bidra til høy utlånsvekst og høyere markedsandel over tid, men også høyere volatilitet for filialenes kredittilbud. Filialenes markedsandeler har økt i næringsmarkedet de siste 10 årene. Omdanningen av Nordea Bank Norge til filial øker filialenes markedsandel kraftig.

1. Utenlandske banker i det norske bankmarkedet

Det norske bankmarkedet er dominert av norskeide banker, som har markedsandeler på henholdsvis 79 og 65 prosent på utlån til person- og næringsmarkedet ved utgangen av første halvår 2016, se tabell 1. Dersom det også tas med norske datterbanker som er eid av utenlandske bankkonsern, øker markedsandelene til respektive 91 og 79 prosent. Den resterende andelen utgjøres av filialer av utenlandske banker.

Datterbanker av utenlandske banker er egne juridiske enheter og er regulert fra vertslandet på linje med øvrige innenlandske banker. Filialer av utenlandske banker er derimot ikke egne juridiske enheter og er regulert fra hjemlandet.

Nordiske banker er dominerende blant filialene i Norge, og de har høyere markedsandeler i næringsmarkedet enn i personmarkedet. I næringsmarkedet har markedsandelen økt med rundt 6 prosentenheter de siste 10 årene, mens det har vært mindre endringer i

¹ Synspunktene og konklusjonene i denne publikasjonen er forfatterens egne og deles ikke nødvendigvis av Norges Bank. De må derfor ikke rapporteres som Norges Banks synspunkter. Takk til Bent Vale, Arild J. Lund, Henrik Borchgrevink, Sindre Weme og Torbjørn Hægeland for kommentarer.

personmarkedet.² Nordea omdannet den norske datterbanken til filial av den svenske morbanken fra 2. januar 2017. Ved utgangen av første halvår 2016 ville filialisering av Nordea Bank Norge ha økt filialenes markedsandel til rundt 1/5 i personmarkedet og 1/3 i næringsmarkedet.

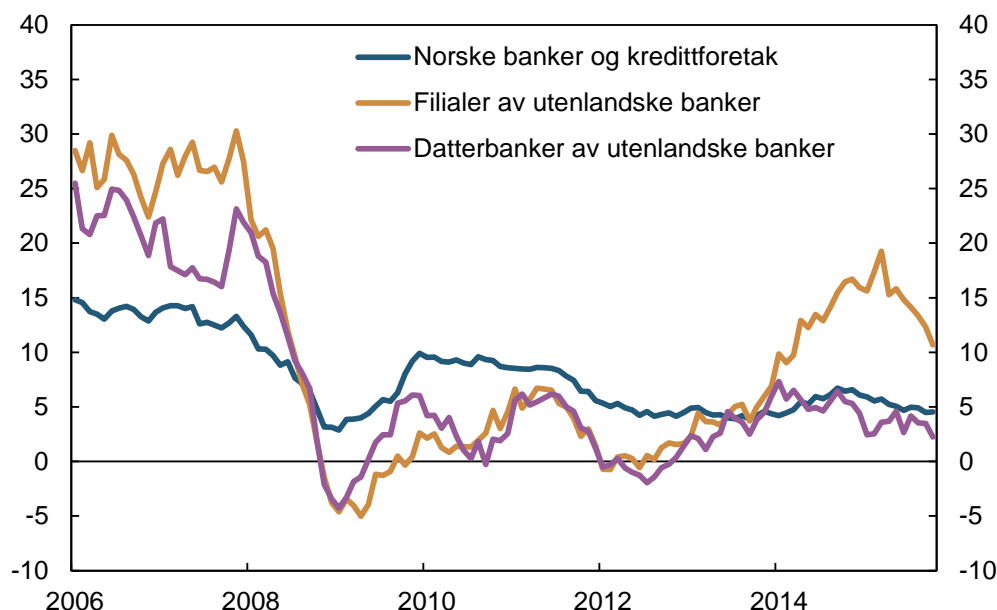
Tabell 1. Banker og kredittforetaks markedsandeler i Norge. Per 30. juni 2016. Prosent

	Personmarkedet	Næringsmarkedet
Norske banker og kredittforetak ¹	78,9	64,6
Datterbanker av utenlandske banker i Norge ²	12,2	14,3
Filialer av utenlandske banker i Norge ³	8,9	21,1
¹ Beregnet som totalmarked fratrukket datterbanker og filialer		
² Nordea Bank Norge, Santander Consumer Bank og Nordea Eiendoms kreditt		
³ Danske Bank, Handelsbanken, Handelsbanken Eiendoms kreditt + 8 andre filialer + 1 kredittforetak		

Kilder: Bankenes internettider og Norges Bank

Filialer av utenlandske banker har hatt høyere utlånsvekst enn norske banker og kredittforetak de siste to årene, se figur 1. Filialene hadde derimot lavere og negativ utlånsvekst like etter finanskrisen. Datterbanker av utenlandske banker har hatt mindre volatil utlånsvekst enn filialene, og lavere utlånsvekst mot slutten av perioden.³

Figur 1. Utlånsvekst for norske banker og kredittforetak, datterbanker og filialer av utenlandske banker. 12-månedersvekst. Prosent. 4. kvartal 2006 – 3. kvartal 2016

Kilde: Den norske bankstatistikken (Orbof)

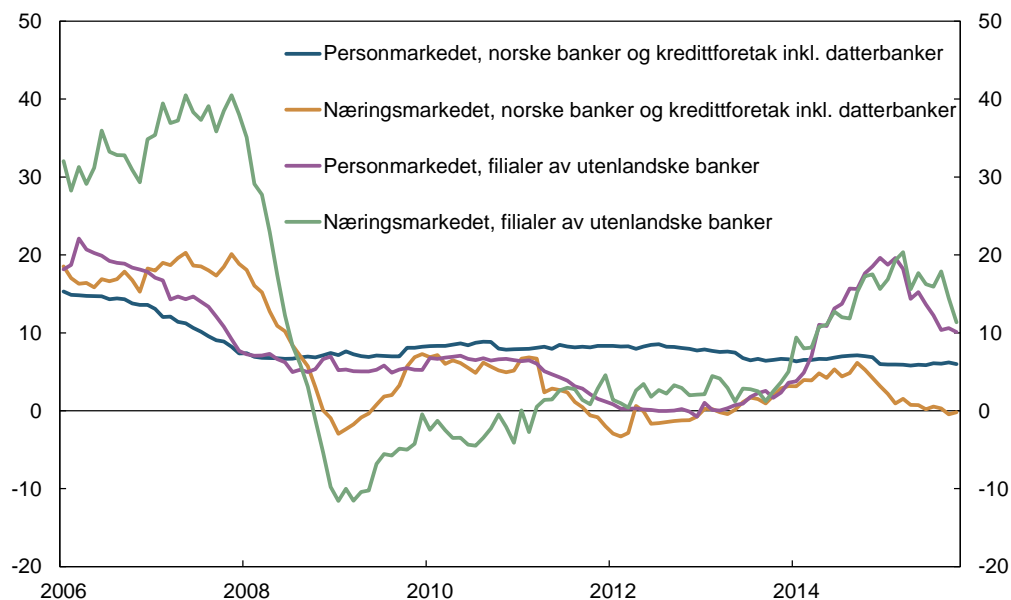
Noe av den volatile utlånsveksten for filialene kan forklares med at de har høy andel utlån til næringsmarkedet. Utlånsveksten er ofte mer

² Omtalte endringer i markedsandeler er en følge av ulik utlånsvekst. Framstillingen i figur 1 og 2 legger til grunn at det ikke har skjedd statusendringer mellom norsk bank, filial og datterbank i perioden. Generelt legges status ved slutten av perioden til grunn for hele perioden. Nordea Norge er eksempelvis datterbank i den omtalte perioden.

³ Mindre volatil måneds-, kvartals- og (overlappende) årsvekst målt ved standardavvik.

syklisk i næringsmarkedet enn i personmarkedet. Filialene har likevel hatt mer volatil utlånsvekst enn norske banker i både person- og næringsmarkedet, se figur 2. Ut fra filialenes vekst og høye markedsandel i næringsmarkedet, fokuseres videre beskrivelse på utlån til næringsmarkedet (foretak).

Figur 2. Utlånsvekst for filialer av utenlandske banker og norske banker og kredittforetak i person- og næringsmarkedet. 12-månedersvekst. Prosent. 4. kvartal 2006 – 3. kvartal 2016

Kilde: Den norske bankstatistikken (Orbof)

2. Erfaringer med utenlandske banker

2.1. Internasjonale analyser

Bidrag fra utenlandske banker kan påvirke kredittveksten. Gersl (2007) peker på at utenlandske banker i Øst-Europa og økt utenlandsk finansiering kan gjøre regionen mer utsatt for spredning av sjokk fra utlandet. Ichiue og Lambert (2016) undersøker data fra 40 land og peker på at skjerpet regulering i etterkant av finanskrisa bidro til redusert kreditttilbud fra utenlandske banker, og at skjerpelse i hjemlandet framstår som viktigere enn endringer i vertslandet.

Det er gjort flere empiriske studier av adferden til internasjonale banker i kriser. De Haas og Van Horen (2011) har undersøkt over 100 000 utlånsporteføljer globalt i perioden 2005-2009. De konkluderer med at i en krise fortsetter internasjonale banker å låne ut mer til kunder i geografisk nærliggende land til hjemlandet. Dette er særlig tilfellet dersom bankene er integrert i nettverk med innenlandske samarbeidspartnere i nærliggende vertsland hvor bankene har lang historikk med relasjoner til låntakere over tid.

Adams-Kane m.fl. (2014) undersøkte utlånsveksten til et utvalg av 361 banker fra 2006 til 2009. For bankene som ble rammet av krise i hjemlandet var utlånsveksten utenfor hjemlandet 41 prosent i perioden. Til sammenligning hadde bankene som ikke ble rammet av krise i

hjemlandet en utlånsvekst utenfor hjemlandet på 56 prosent i samme periode. Avviket er betydelig og statistisk signifikant. Innslaget av utenlandske banker kan altså bidra til å spre en krise i form av redusert kredittilbud. De antyder også at utenlandske banker kan ha en stabiliserende effekt på kriser i fremvoksende økonomier, dersom bankens hjemland er skånet for krisen.

Peek og Rosengren (1997) skiller mellom datterbanker og filialer av utenlandske banker. Datterbanker av japanske banker viste ingen signifikant reaksjon i USA ved problemer i morbanken under den japanske krisa på 90-tallet. Filialene responderte derimot sterkt på problemer i morbanken. Avvikene forklares med at filialene er integrerte deler av de japanske morbankene, mens datterbankene er separat kapitalisert og har adferd mer på linje med innenlandske amerikanske banker. Peek og Rosengren (2000) viste videre at redusert lånetilbud fra japanske banker i USA i denne perioden hadde en målbar negativ påvirkning på realøkonomien i USA. For Italia under finanskrisen finner Albertazzi og Bottero (2013) at prosyklisk utlånsvekst i stor grad var en realitet for filialer, heller enn for datterbanker av utenlandske banker. Hoggarth m.fl. (2013) finner at filialer av utenlandske banker hadde mer syklisk utlånsvekst i Storbritannia rundt finanskrisen enn nasjonale banker og datterbanker av utenlandske banker. Organiseringen av bankene kan altså påvirke utlånsadferden.

Basert på disse artiklene ser det ut til at filialer av utenlandske banker kan bidra til mer syklisk kredittilbud og større spredning av sjokk fra utlandet. Samtidig framstår det som geografisk nærhet og gode relasjoner mellom utenlandske banker og kunder i vertslandet kan dempe disse effektene. Ved kriser kun i vertslandet er det muligens slik at utenlandske banker kan bidra til å dempe effektene av disse.

Det framstår som de internasjonale analysene kan være relevante for det norske markedet. Filialenes lave utlånsvekst like etter finanskrisa kan representere spredning av sjokk fra utlandet, mens den høye utlånsveksten etter oljeprisfallet i 2014 muligens kan indikere at filialene kan dempe effekter av kriser kun i vertslandet, se figur 1.

2.2. Norske analyser

Hvordan norske banker vil kunne møte konkurranse fra utenlandske, vil avhenge av relativt kostnadsnivå og eventuelle forskjeller i reguleringsregime. Ulltveit-Moe m.fl. (2013) undersøkte konkurransevne og reguleringer av norske banker. De konkluderte med at norske banker var kostnadseffektive og mer lønnsomme enn banker i de fleste andre land. Dessuten pekte de på at lønnsnivået for bankansatte i Norge er betydelig høyere enn for ansatte i andre sektorer. Dette kan tyde på at norske banker er i stand til å møte konkurranse fra utenlandske banker. Ulltveit-Moe m.fl. (2013) argumenterte også for at det norske bankmarkedet ikke var preget av perfekt konkurranse. Så fremt større regulatoriske forskjeller ikke blir permanente, argumenterte de for at det ikke vil skje en stor flyt av kunder fra norske banker til filialer av utenlandske banker.

3. Effekter av regulatoriske forskjeller i det norske bankmarkedet

Bankregulering er komplisert og i denne artikkelen er det gjort noen forenklinger. Beskrivelsen fokuserer på effekter av de mest sentrale regulatoriske forskjellene mellom filialer og andre banker ved å yte utlån til kunder.

3.1. Regulering for filialer av utenlandske banker

Filialer av utenlandske banker er samme juridiske enhet som den utenlandske morbanken. Ifølge EU-regelverket har myndighetene i hjemlandet til morbanken ansvaret for regulering og tilsyn med filialer av utenlandske banker. Ved kriser ligger også ansvaret i hjemlandet.

Selv om hjemlandet har ansvaret for reguleringen av filialene, har norske myndigheter likevel muligheter for å påvirke filialenes adferd. Norske myndigheter kan som vertsland kreve at filialen følger nasjonale regler som har til hensikt å beskytte allmenne interesser ("general good") under forutsetning av at tilsvarende regler ikke finnes på EU-nivå.⁴ I finansforetaksloven § 5-4 er det angitt hvilke lovregler som gjelder for filialer. Filialene må blant annet følge forskrift om krav til nye utlån med pant i bolig⁵ (boliglånsforskriften) som regulerer belåningsgrad, betjeningsevne og avdragsbetaling. Denne forskriften kan påvirke utlånsadferden til filialene for boliglån.

3.2. Regulering og konkurranseforskjeller

Ulik regulering kan påvirke bankenes utlånsadferd. Det er særlig aktuelt for kapitaldekningsreguleringen. Hvor mye ren kjernekapital bankene må holde, bestemmes forenklet sett av produktet av samlet krav til ren kjernekapitaldekning og risikovekta eiendeler. Generelt har store nordiske banker høyere bufferkrav til ren kjernekapitaldekning enn norske banker, men kravene varierer mellom land og mellom banker. Resiprositet for noen bufferkrav medfører at utenlandske banker må følge disse kravene i Norge. CRD IV foreskriver eksempelvis resiprositet for motsyklisk kapitalbuffer opp til 2,5 prosent.

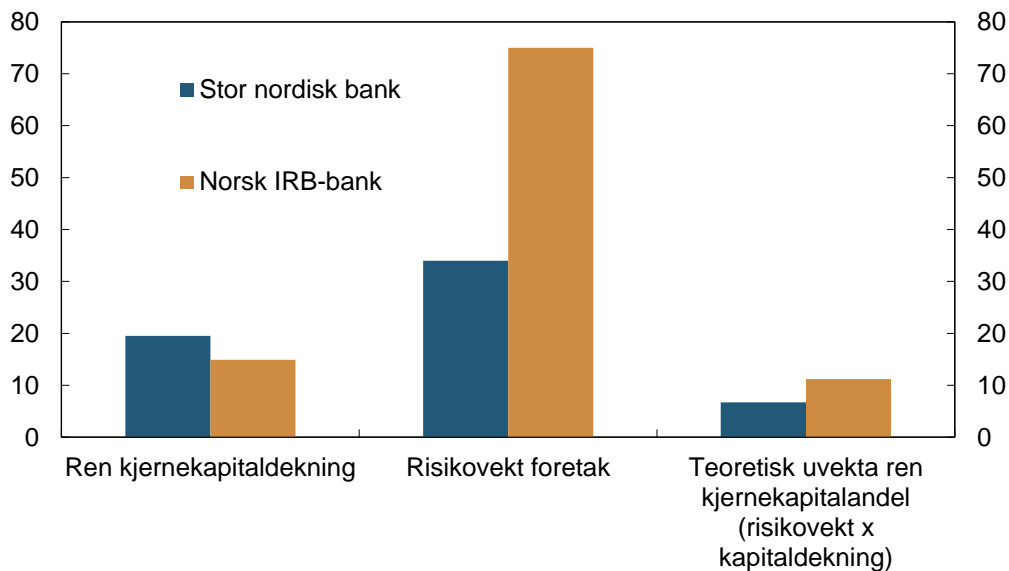
Høyere kredittrisikovekter bidrar til at norske banker må holde mer kapital bak utlån til foretak enn store nordiske banker, til tross for lavere bufferkrav, se figur 3. Store banker benytter ofte interne modeller (IRB-modeller) for å beregne risikovekter. Det finnes ulike gulv og minimumskrav som kan overstyre risikovektene fra bankenes IRB-modeller. Modellene gir ofte lavere risikovekter enn det som tillates med den norske tolkningen av Basel I-gulvet. Ved utgangen av 2. kvartal 2016 var de fleste store norske bankene bundet av Basel I-gulvet. Dette gulvet blir praktisert ulikt i Norge og EU. Den norske praktiseringen av Basel I-gulvet innebærer at norske banker som benytter IRB-modeller

⁴ Dette fremgår av Capital Requirements Directive (2013/36/EU) artikkel 36, jf. fortalen nr. (21). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013L0036>

⁵ Se <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/forskrift-om-krav-til-nye-utlan-med-pant-i-bolig/id2417408/>

for å beregne kapitalkrav (IRB-banker), ikke kan ha lavere risikovekta eiendeler enn 80 prosent av hva de ville vært ved beregning under Basel I-regelverket. Den norske praktiseringen av Basel I-gulvet gir høyere risikovekter for norske IRB-banker, enn for danske og svenske banker som ikke er bundet av Basel I-gulvet slik EU tolker regelverket.⁶

Figur 3. Ren kjernekapitaldekning, risikovekter og teoretisk uvekta ren kjernekapitalandel ved utlån til foretak. Store nordiske og norske IRB-banker. Prosent. 2. kvartal 2016

Kilder: Bankenes finansielle rapportering, Finanstilsynet og Norges Bank

Mindre norske banker benytter standardmetoden med standardiserte risikovekter. I Basel I og standardmetoden under Basel III er hovedregelen 100 prosent risikovekt for foretakseksposeringer. Kapitalkrav for operasjonell risiko ble innført etter Basel I. Det er risikovekta eiendeler som må oppfylle Basel I-gulvet. De viktigste komponentene er kredittrisiko, operasjonell risiko og markedsrisiko. Uten kapitalkrav for operasjonell risiko og markedsrisiko kunne gjennomsnittlig risikovekt ha vært 80 prosent, ut fra at Basel I-gulvet impliserer at gjennomsnittlig risikovekt minst må være 80 prosent av Basel I-risikovekten for utlån til foretak på 100 prosent. Innføringen av kapitalkrav for operasjonell risiko bidrar til at risikovekten kan være noe lavere. Det antas derfor at gjennomsnittlig risikovekt er 75 prosent for utlån til foretak fra norske IRB-banker. Norske banker hadde 14,9 prosent ren kjernekapitaldekning ved utgangen av første halvår 2016. Ved utlån kun til foretak ville denne kapitaldekningen multiplisert med 75 prosent risikovekt gitt en teoretisk uvekta ren kjernekapitalandel på 11,2 prosent for norske IRB-banker, se figur 3.⁷

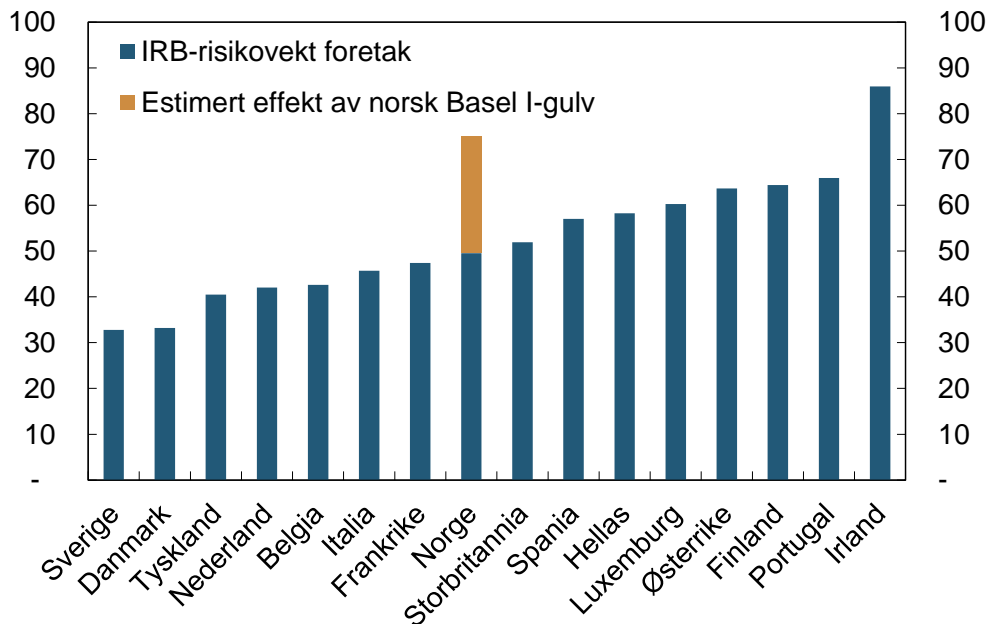
Norske bankers risikovekter og kapitalkrav skal bidra til finansiell stabilitet gjennom å gjøre bankene mer robuste og derfor til mer stabile

⁶ EUs tolkning av Basel I-gulvet tilsvarer kun krav om minst 6,4 prosent kapitaldekning ved beregning under Basel I-regelverket, Borchgrevink (2012). Det er for lavt til å være bindende med mindre IRB-risikovektene er svært lave.

⁷ I beregningene som benyttes i figur 3 og tabell 2 ses det bort fra kapitalkrav for operasjonell risiko og markedsrisiko ettersom dette utgjør en liten del av samlet kapitalkrav.

kredittilbydere. Danske og svenske banker har blant de laveste risikovektene i EØS, se figur 4. Etter regelendringer foreslått av Finansinspektionen i 2016 øker risikovektene noe slik at store svenske bankene får minst 30 prosent gjennomsnittlig risikovekt for foretakseksponeeringene. Gjennomsnittet for de fem største nordiske bankene, eksklusive DNB, var rundt 34 prosent ved utgangen av første halvår 2016.⁸ Med regelendringene i Sverige kan gjennomsnittet øke noe framover.

Figur 4. IRB-risikovekter på foretakseksponeeringer. Prosent. 2. kvartal 2016

Kilder: EBAs 2016 EU-wide transparency exercise og Norges Bank

Ren kjernekapitaldekning var 19,5 prosent i gjennomsnitt for de store nordiske bankene. Ved utlån kun til foretak ville denne kapitaldekningen multiplisert med 34 prosent risikovekt ha gitt en teoretisk uvekta ren kjernekapitalandel på 6,7 prosent. Det er 4,5 prosentenheter lavere enn tilsvarende beregning for norske IRB-banker. Norske banker har derfor mer kapital og større tapståleevne bak utlån til foretak enn de store nordiske bankene. Ved høye utlånstap kan derfor norske banker opprettholde utlånskapasiteten i større grad enn de store nordiske bankene som har større risiko for volatilt og redusert kredittilbud.

Ulikhetene i teoretisk beregnet ren kjernekapitalandel kan benyttes til en forenklet beregning av konkurranseforskjeller ved ulik regulering. Konkurranseforskjellene kan beregnes ut fra gjennomsnittlig finansieringskostnad for banker som kun har utlån til foretak. Finansieringskostnaden er et vektet gjennomsnitt av egenkapitalkostnad og fremmedkapitalkostnad. Høyere kapitalkrav og høyere risikovekter på utlån krever at man holder mer egenkapital.⁹ Som den mest tapsutsatte kapitalen har egenkapital en høyere kostnad

⁸ For Danske Bank er risikovekt ved utgangen av 2015 benyttet. De fem bankene er Nordea, SEB, Swedbank, Handelsbanken og Danske Bank. Risikovekter og ren kjernekapitaldekning er oppgitt som uvektet gjennomsnitt.

⁹ Det antas at ren kjernekapital tilsvarer egenkapital, selv om ren kjernekapital kan være lavere enn egenkapitalen.

enn fremmedkapital. Rådende markedsprising tilsier at fremmedkapitalkostnaden ikke faller med økt egenkapital. Total finansieringskostnad øker derfor med økt egenkapital.

Tabell 2. Vektete finansieringskostnader for foretaksutlån. Ulike typer banker.¹⁰ 2. kvartal 2016

	Stor nordisk bank	Norsk IRB-bank	Norsk standardmetode-bank
Ren kjernekapitaldekning	19,5 %	14,9 %	14,9 %
Risikovekt foretak	34 %	75 %	100 %
Uvekta ren kjernekapitalandel	6,7 %	11,2 %	14,9 %
Enhetskostnad ren kjernekapital (egenkapital)	16 %	16 %	16 %
Vektet kostnad ren kjernekapital	1,1 %	1,8 %	2,4 %
Fremmedkapitalandel	93,3 %	88,8 %	85,1 %
Enhetskostnad fremmedkapital	1,4 %	1,4 %	1,4 %
Vektet kostnad fremmedkapital	1,3 %	1,2 %	1,2 %
Total vektet finansieringskostnad	2,3 %	3,0 %	3,5 %
Differanse fra stor nordisk bank		0,66 %	1,20 %
Differanse fra norsk IRB-bank			0,54 %

Kilder: Bankens finansielle rapportering, Finanstilsynet og Norges Bank

Tabell 2 viser estimerte finansieringskostnader for ulike typer banker. «Stor nordisk bank» kan representere filialer av utenlandske banker i det norske markedet. Sammenlignet med store nordiske banker har norske IRB-banker en konkurranseulempe på 0,6-0,7 prosentenheter på utlån til foretak, mens norske banker som benytter standardmetoden har en konkurranseulempe på rundt 1,2 prosentenheter. Konkurranseforskjellene kan bidra til høyere utlånsvekst og høyere markedsandeler for filialer av utenlandske banker over tid.

4. Effekter av ulik organisering

Filialer av utenlandske banker er ikke et selvstendig rettssubjekt, men samme juridiske enhet som morbanken. Det kan gi rom for mer fleksibel allokering av utlånskapasitet.

4.1. Fleksibel allokering av utlånskapasitet

Basert på litteraturgjennomgangen i kapittel 2 kan internasjonale banker ha mer tidsvarierende utlånsvekst i enkeltland enn banker som kun har utlån i ett land. For utviklingen i Norge, se figur 1 og 2. Fenomenet kan forstås fra bankenes teoretiske utlånskapasitet. Dersom kapitaldekning og gjennomsnittlig risikovekt er konstant, vil en banks utlånskapasitet bestemmes av tilbakeholdt overskudd og tilført egenkapital. Tilbakeholdt overskudd kan tilsvare egenkapitalavkastningen etter skatt fratrukket utbytte. Med disse forutsetningene vil en bank med 12 prosent egenkapitalavkastning og 50 prosent utbytte øke egenkapitalen

¹⁰ «Stor nordisk bank» er uvektet gjennomsnitt for Nordea, SEB, Swedbank, Handelsbanken og Danske Bank. Egenkapitalkostnaden (enhetskostnaden) er 16 prosent før skatt og tilsvarende 12 prosent etter skatt basert på steady state beskrevet i Aronsen m.fl. (2014). Kostnaden (enhetskostnaden) ved fremmedkapitalfinansiering er satt til 1,4 prosent for alle banker ut fra implisitt statsgaranti og estimert nivå på denne for norske banker ved utgangen av 2. kvartal 2016. Ren kjernekapitalandel er produktet av ren kjernekapitaldekning og risikovekt foretak. Fremmedkapitalandel er «1 – ren kjernekapitalandel». «Vektet kostnad» er produktet av andel (ren kjernekapitalandel eller fremmedkapitalandel) og enhetskostnaden (ren kjernekapital eller fremmedkapital). «Total vektet finansieringskostnad» er summen av «vektet kostnad ren kjernekapital» og «vektet kostnad fremmedkapital». Det ses bort fra markedsrisiko og operasjonell risiko.

med 6 prosent. Banken kan derfor ha 6 prosent vekst i utlån uten å hente inn ny egenkapital.¹¹

Ulikhetene mellom filialer av utenlandske banker og norske banker er særlig relatert til allokeringen av tilbakeholdt overskudd. Internasjonale bankkonsern kan potensielt allokere mye tilbakeholdt overskudd til utlånskapasitet i mindre filialer. Eksempelvis kan tilbakeholdt overskudd fra flere land allokere til utlånskapasitet i en enkelt filial. Denne allokeringen kan gi høy utlånsvekst for filialen. For norske banker er kildene til egenkapital ofte begrenset til nasjonalt tilbakeholdt overskudd og egenkapitalemisjoner. Emisjoner har ofte høye eksplisitte og implisitte transaksjonskostnader. Sistnevnte kan eksempelvis omfatte lavere aksjekurs. I praksis tilføres det netto lite ny «ekstern» egenkapital til norske banker i normale tider, utlånskapasiteten begrenses av tilbakeholdt overskudd i Norge.¹²

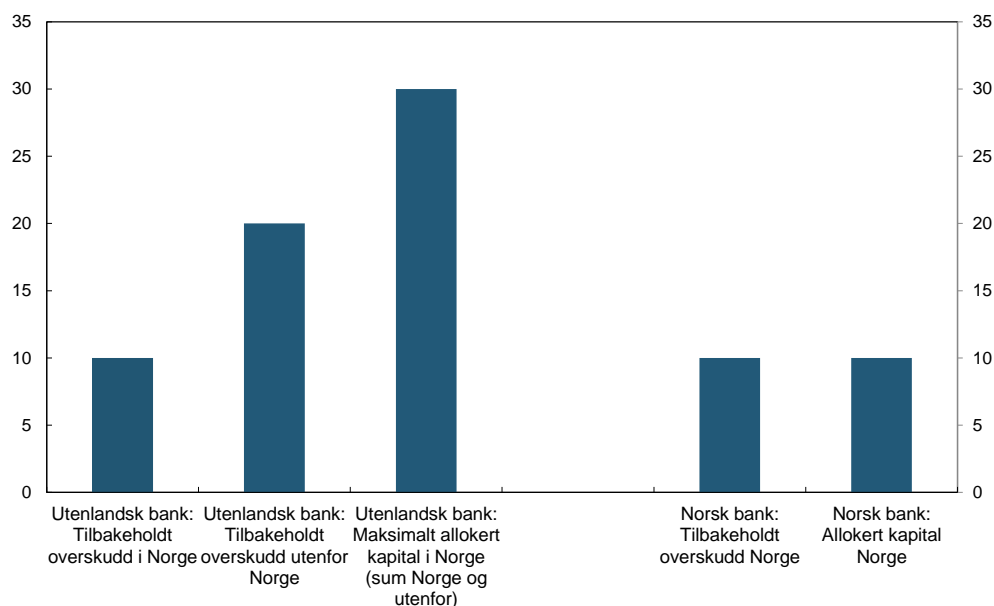
Et eksempel kan illustrere dette. Dersom et utenlandsk bankkonsern og en norsk bank begge har lik lønnsomhet i Norge kan de likevel ha ulik utlånskapasitet. Den utenlandske banken kan ha 10 i tilbakeholdt overskudd i Norge og 20 i tilbakeholdt overskudd utenfor Norge. Den norske banken har kun 10 i tilbakeholdt overskudd i Norge. Utlånskapasiteten for den norske banken vil være bestemt av tilbakeholdt overskudd som gir 10 i ekstra egenkapital. Dersom den utenlandske banken allokere alt tilbakeholdt overskudd til Norge, vil utlånskapasiteten være bestemt av $10 + 20 = 30$ i ekstra egenkapital. På denne måten kan filialen av den utenlandske banken få tre ganger større utlånskapasitet enn den norske banken.¹³ Muligheten for aktiv allokering av kapital øker derfor potensialet for volatilt kredittilbud fra filialer av utenlandske banker, se figur 5.

¹¹ Stabil kapitaldekning og stabile gjennomsnittlige risikovekter medfører her at endringer i egenkapitalen tilsvarer endringer i utlån. Det antas at endringen i egenkapital tilsvarer endringen i ren kjernekapital.

¹² Winje og Turtveit (2014) illustrerte at samlede aksjeutbytter overgikk samlede aksjeemisjoner i perioden 2009-2013 for de seks største norske bankkonsernene. Netto ble det derfor ikke tilført egenkapital i disse bankene.

¹³ Antar at den utenlandske banken ikke har negativ utlånsvekst utenfor Norge, omfatter omtale av figur 5, 6 og 7.

Figur 5. Utlånskapasitet i filial og norsk lokal bank. Tilbakeholdt overskudd, egenkapital

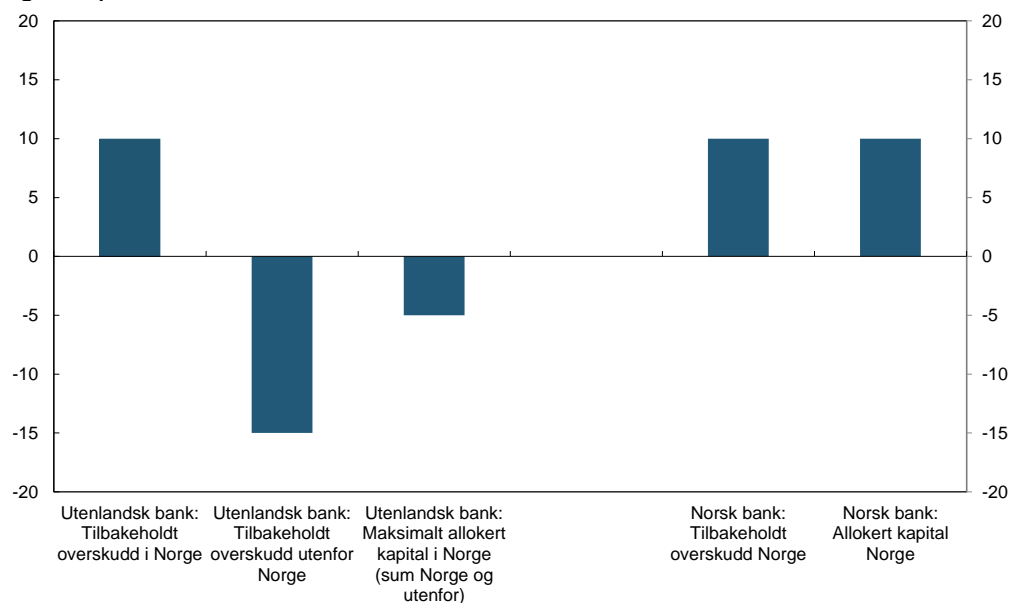
Kilde: Norges Bank

Mulighetene for aktiv kapitalallokering er i praksis lavere for datterbanker enn for filialer av utenlandske banker. Det har bakgrunn i at datterbankene og morbanken må oppfylle kapitalkrav både på enhetsnivå og samlet. Ved brudd på kapitalkrav vil datterbanker kunne få utbyttebegrensninger og krav om oppkapitalisering. Det kan bremse aktiv kapitalallokering innad i konsernet. Med filialstruktur må kapitalkravene kun oppfylles samlet. Filialstrukturen gir derfor mer fleksibilitet for aktiv kapitalallokering.

4.2. Ulik adferd i kriser

Den fleksible allokeringen av utlånskapasitet kan også gi lav utlånsvekst i filiallandet. Dersom den internasjonale banken går med underskudd som følge av eksempelvis høye utlånstap i hjemlandet eller i flere land ved internasjonale kriser kan det bli vanskelig å nå kapitalkravet. Da kan banken beslutte å prioritere hjemmemarkedet, og redusere utlånene i ett eller flere av filiallandene. Et slikt scenario er skissert i figur 6 der den internasjonale banken nå har 15 i underskudd utenfor Norge. Til tross for 10 i overskudd i Norge har banken minus 5 i tilbakeholdt overskudd og utlånskapasitet. Filialene kan slik bidra til at Norge blir sterkere påvirket av internasjonale kriser. Lav inntjening internasjonalt kan ha bidratt til filialenes lave utlånsvekst i Norge de første årene etter finanskrisen, se figur 1.

Figur 6. Krise for utenlandsk bank, internasjonalt. Tilbakeholdt overskudd, egenkapital

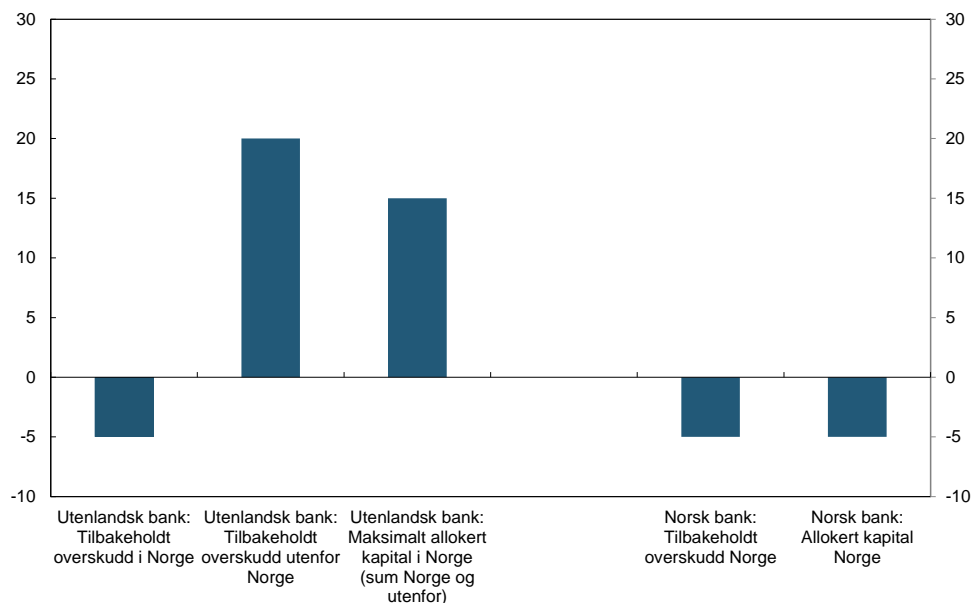

Kilde: Norges Bank

På den annen side kan internasjonale banker påvirkes mindre av kriser som er isolert til ett enkelt filialland, enn nasjonale banker i kriselandet. Bankens inntjening utenfor kriselandet kan kompensere for tap i kriselandet. Scenariet kan illustreres ved et underskudd på 5 i Norge for både filial og norsk bank, mens den internasjonale banken har 20 i tilbakeholdt overskudd utenfor Norge, se figur 7. Den internasjonale banken har da 15 i maksimal utlånskapasitet i Norge, mens den norske banken har minus 5. På den måten kan internasjonale banker ha positiv påvirkning på kredittilbudet i Norge dersom krisen eller nedgangsperioden er isolert til Norge. Samtidig er det usikkert hvordan internasjonale banker vil prioritere utlånskapasiteten i Norge ved en norsk krise. Insentiv til å prioritere utlånsvekst i de landene hvor lønnsomheten framstår høyest kan virke negativt på prioriteringen av Norge. Geografisk nærhet til bankens nordiske hjemland og lange relasjoner til låntakerne, som De Haas og Van Horen (2011) omtalte, kan virke positivt.

Negativ utlånskapasitet kan inntreffe hvis bankene har store tap. Ved tilbakeslag i norsk økonomi og store tap i bankene kan myndighetene sette ned kravet til motsyklisk kapitalbuffer for å motvirke at strammere utlånspraksis i bankene forsterker nedgangen. Bankene kan også gjennomføre egenkapitalemisjoner for å bedre kapitaldekningen og utlånskapasiteten etter store tap.

Figur 7. Krise i Norge. Tilbakeholdt overskudd, egenkapital

Kilde: Norges Bank

5. Oppsummering

Norsk bankregulering vektlegger finansiell stabilitet. Det innebærer robuste banker med evne til å tåle tap og opprettholde utlånskapasitet i nedgangsperioder. Norske banker holder derfor mer kapital og har større tapståevne ved utlån til foretak enn filialer av utenlandske banker. Isolert sett bidrar det til at filialene har regulatoriske konkurransefordeler sammenlignet med norske banker. Det kan bidra til at filialenes markedsandel øker over tid, men også til høyere volatilitet for filialenes kredittilbud. Filialenes markedsandel i næringsmarkedet har økt noe de siste 10 årene, og øker kraftig med omdanningen av Nordea Bank Norge til filial 2. januar 2017.

Ved kriser som er isolert til Norge kan filialene ha positiv effekt på kredittilbudet i Norge. Ved kriser i hjemlandet til filialene eller ved internasjonale kriser kan filialene bidra negativt til kredittilbudet i Norge. Utenlandske filialer i Norge hadde lavere og negativ utlånsvekst like etter finanskrisen.

Referanser

Adams-Kane, J., Caballero, J. og Lim, J.J. (2014): "Foreign Bank Behavior during Financial Crisis", Inter-American Development Bank WP-512.

Albertazzi, U. og Bottero, M. (2013): "The procyclicality of foreign bank lending: evidence from the global financial crisis", Banca D'Italia Working paper number 926 – 2013

Aronsen, P.A., Erard, M., Nordal, K.B. og Turtveit, L.T. (2014): "Norwegian banks' adjustment to stricter capital and liquidity regulation", Norges Bank Staff Memo NO 18/2014.

Borchgrevink, H. (2012): "Basel I-gulvet – overgangsregel og sikkerhetsmekanisme i kapitaldekningsregelverket", Norges Bank Aktuell kommentar NO 8/2012.

De Haas, R. og Van Horen, N. (2011): "Running for the exit: international banks and crisis transmission", European Bank of reconstruction and development.

Gersl, A. (2007): "Foreign Banks, Foreign Lending and Cross-Border Contagion: Evidence from the BIS Data", Czech Journal of Economics and Finance, 2007, 57(1-2).

Hoggarth, G., Hooley, J. og Korniyenko, Y. (2013): "Which way do foreign branches sway? Evidence from the recent UK domestic credit cycle", Financial Stability Paper No. 22 – 2013.

Ichiue, H. og Lambert, F. (2016): "Post-crisis International Banking: An analysis with new regulatory survey data", IMF Working Paper 16/88.

Peek, P og Rosengren, E. (1997): "Collateral damage: Effects of the Japanese real estate collapse on credit availability and real activity in the United States", FED Boston Research Department Working Papers No. 97-5.

Peek, P. og Rosengren, E. (2000): "Collateral Damage: Effects of the Japanese Bank Crisis on Real Activity in the United States", The American Economic Review, mars 2000.

Ulltveit-Moe, K.H., Vale, B., Grindaker, M. og Skancke, E. (2013): "Competitiveness and regulation of Norwegian banks", Norges Bank Staff Memo No. 18/2013.

Winje, H. og Turtveit, L.T. (2014): "Norske bankers tilpasning til økte kapitalkrav", Norges Bank Staff Memo NO 14/2014.